

ÇAGALARDA ABDOMINALGIÝA SINDROMYNYŇ ANYKLAÝYŞ TAPAWUTLANDYRYLMAGY

Gülbahar Geldiýewa,

*Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň
“Çaga hirurgiýasy” kafedrasynyň müdiri, lukmançylyk ylmlarynyň kandidaty*

Maýa Annanurowa,

*Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň
“Pediatriýa boýunça diplomdan soňky taýýarlyk” kafedrasynyň müdiri,
lukmançylyk ylmlarynyň kandidaty*

Taýyr Orazow,

*Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň
“Çaga hirurgiýasy” kafedrasynyň assistenti*

Halym Halymow,

*Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň
“Çaga hirurgiýasy” kafedrasynyň öwreniji mugallymy*

Gysgaça beýan

Ylmy makala pediatriýa ulgamynda we çaga hirurgiýasynda köp duş gelýän, abdominal agyryly sindromlarynyň sebäplerini seljermekde käbir anyklaýyş tapawutlandyryş anyklanylmasyňyň öwrenmäge bagyşlanan. Şeýlelikde, abdominalgiýanyň alamatlarynyň dürli kesellerde duş gelýänligi subut edilýär. Bu çagalary gaýragoýulmasyz ýagdaýda hassahana ýerleşdirmek, diňe anyklanylýan hirurgiki keselleri bilen düşen näsaglarda däl-de, eýsem oňa çaklanan ýagdaýda, has hem 5 ýaşdan kiçi bolan çagalarda hökman diýlip ündelýär.

Esasy sözler: çaga hirurgiýasy, pediatriýa, garyn agyry, gaýragoýulmasyz, çagalarda ýiti appendisit, peritonit.

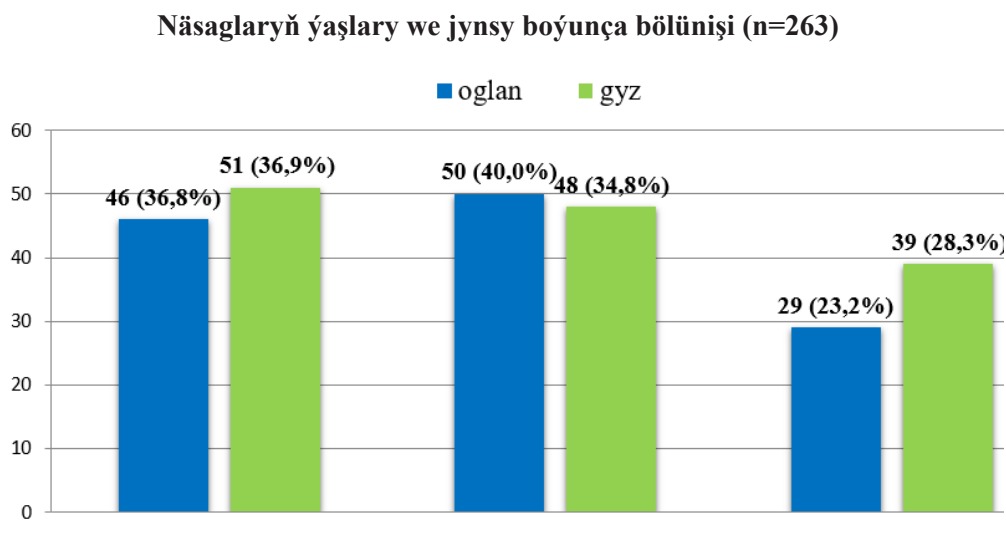
Işiň wajyplygy. Abdominalgiýa lukmanlara ýüz tutmaga we köplenç çaganyň gaýragoýulmasyz hassahana düşmegine esasy sebäp bolup bilýär (Пыкова, Ватолина, 2001; Харченко, Родонежская, 2003). Pediatriýada we çaga hirurgiýasynda abdominalgiýa sindromy wajyp meseleleriň biridir. Bu meseläniň epidemiologiýasyny öwrenmäge bagyşlanan ylmy-barlag işleriniň sanawy kän däl. Abdominal agyrylar özüniň gelip çykyşy boýunça iki topara: intraabdominal we ekstraabdominal sebäplere bölünýär (Бенца, 2008; Харченко, Родонежская, 2003; Щупелькова, Драпкина, Ивашкин, 2002), şeýle-de abdominal agyrylary özüniň organiki hem-de funksional gelip çykyşlary boýunça aýratyn toparlara bölmeklik örän wajypdyr. Bellemeli zatlaryň biri-de, 90,0% näsag 90,0%-iniň çagalaryň abdominal agyrsy organiki kesellerde bolmaýar, diňe olaryň 10,0%-inde abdominal agyrynyň organiki sebäplerini anyklamak başardýar (Пыкова, Ватолина, 2001; Харченко, Родонежская, 2003; Щупелькова, Драпкина, Ивашкин, 2002),

Şeýlelikde, abdominal agyrynyň alamatlarynyň dürli kesellerde duş gelýänligi subut edildi. Bu çagalary gaýragoýulmasyz ýagdaýda hassahana ýerleşdirmek, diňe anyklanylýan hirurgik keselleri bilen düşen näsaglarda däl-de, eýsem ol çaklanylýan ýagdaýynda, has hem 5 ýaşdan kiçi bolan çagalarda hökman diýip ündelýär. Edebi çeşmeleriň maglumatlaryna we ýyganan tejribeleriň seljerilmegi esasynda bu pikiriň köp halatlarda ýerliklidigi mälim boldy.

Işiň maksady. Abdominal agyryly sindromlaryň anyklanylyş kriteriýlerini öwrenmek.

Materiallar we usullar. Barlag we bejergi işleri Myrat Garryýew adyndaky TDLU-nyň EÇSG OYM-nyň we EÇSG YKM-iň kabul ediş bölümüne 2020-2023 ýyllar aralygynda ýüz tutup gelen 3-14 ýaşly 263 çaganyň kesel taryhyna seljerme geçirildi. Näsaglar ýaşy we jynsy boýunça bölündi (1-nji diagramma).

1-nji diagramma

Diagrammadan görnüşi ýaly, çagalaryň aglabasy gyzjagazlar. Olardan mekdebe çenli we kiçi mekdep ýaşly näsaglar köp anyklanylýan.

Agyrly sindromy häsiýetlendirip görkezýän kliniki alamatlar 1-nji tablisada görkezilendir.

1-nji tablica

Näsaglaryň agyryly sindromy boýunça häsiýetlendirilişi (n=263)

Agyrlaryň häsiýetnamasy	Abs.	%
Agyrynyň häsiýeti		
Uçýan	104	39,5
Düşnüksiz	10	3,8
Sanjýan	28	10,6
Tutgaýly	98	37,3
Kütek	23	8,8
Agyrynyň ýerleşýän ýeri		
Takyk	83	31,5
Paraumblikal sebitinde	93	35,0
Sag gapyrganyň aşagynda	15	5,7
Garnyň aşaky böleginde	73	27,8
Agyrynyň dowamlylygy		
1 sagada çenli	156	59,3
1-2 sagat	58	22,1
Dowamly	49	18,6
Agyrynyň güýji		
Gowşak	12	4,6

Aram	130	49,4
Güýçli	121	46,0
Íýmit bilen baglylygy		
Bagly däl	146	55,7
Gijesine uklamazdan öň	29	11,0
Nahardan öň	25	9,5
Nahardan soň	44	16,7
Gijeki	19	7,1
Gaýtalanýan agyry (n=132)		
Ýygylgy		
Günde	19	14,3
Hepdede birnäçe gezek	24	18,2
Aýda birnäçe gezek	89	67,5
Agyrynyň ýitip gitmegi		
Öz-özünden	98	74,2
Naharlanandan soň	13	9,8
Derman ulanandan soň	15	11,4
Rahatlykda	6	4,6

Agyrly sindromly çagalarda goşmaça anyklaýyş barlag usullary geçirildi.

Ganyň umumy barlagynda, köplenç, 78,6 ýagdaýda leýkositar formulanyň çep tarapa üýtgemegi anyklanyldy. Bu bolsa bedende alawlama alamatlarynyň bardygyna şaýatlyk etdi.

Ýiti içege geçirmezligi inkär etmek maksady bilen garyn boşlugynyň rentgenografiýasy 32,4 ýagdaýda amala aşyryldy. Kesel bar bolan ýagdaýynda rentgen şekilinde gorizonta suwuklykly derejeler – Kloyberiniň okarajygy görüldi. Garyn boşlugy agzalarynyň USB-si 97,4 ýagdaýda amala aşyryldy, fibrogastroduodenoskopiýa 48,4 ýagdaýda ýerine ýetirildi. Näsag çagalaryň 95,6%-inde dowamly gastrit we kolit anyklanyldy.

Çagalaryň abdominalgiýasy derňelende USB-niň ähmiýetiniň uludygy ýüze çykaryldy. Bu çagalar içege sanjy ýa-da ýiti mezadenit bilen öýlerine göýberilýärdi. Käbir halatlarda USB-den soň çagajyklar ýöriteleşdirilen bejeriş bölümlerine iberildi. Mysal üçin, peşewiň barlagynda ýüze çykan üýtgemeleriň esasynda «peşew ýollarynyň infeksiýasy» bilen nefrologiýa, gyzjagazlaryň jyns kesellerinde uroginetologikiýa bölümüne ýerleşdirildi. Başga ýagdaýlarda agyryly sindrom ýokanç keselli, aýratyn topardaky çagalarda (ÝRWI, içege infeksiýasy we başg.) duş geldi. Çagalarda ýiti appendisit inkär edilenden soňra, garyndaky agyry alamatyny başga kesellerden tapawutlandyrmak maksady bilen ultrases barlagy uly otun tutýar. Abdominalgiýa sindromy seljermekde we başga kesellerden tapawutlandyrmakda USB-y täze mümkinçilikleri döretdi, şol sebäpli biz 97,3% çagalara garyn boşlugynyň USB-y geçirdik. USB-da anyklanan üýtgemeleriň netijeleri 2-nji tablisada görkezilen.

Ultrasess barlagynda anyklanylýan keselleriň netijeleri (n=256)

Keseliň kesgitlemesi	Keselleriň sany	%
Jyns agzalarynyň keselleri	34	13,4
Aşgazanasty maziň zeperlenmesi	38	14,8
Ýiti appendisit	47	18,3
Öt çykaryş ýollarynyň diskneziýasy	41	16,1
Piýelonefit	21	8,2
Böwregiň ösüş anomaliýasy	12	4,7
Nefrolitiaz	13	5,0
Gepatit, holesistit	21	8,2
Metiorizm	24	9,4
Kesel anyklanylmady	5	1,9
Jemi	256	100

Tablisadan görnüşi ýaly, USB-de aşgazanasty maziň zeperlenmegi, öt ýollarynyň diskineziýasy örän köp duş gelen. Ginekologiki keseller, esasan, ýetginjeklerde köp duş geldi. Öthaltanyň diskineziýasy we onuň deformasiýasy, daşyň bolmagy 1-nji suratda görkezilen.

1-nji surat. Çagajyk 13 ýaşynda. Öthaltanyň konkrementi (eholokasiýada boşlukda emele gelme, aýdyň akustiki kölege bilen)

Çagalaryň gaýragoýulmasyz hirurgiýasynda ýiti appendisit esasy ýeri eýeleýär. Onda keselçilik ýylda 1000 näsagyň 3/2-de duşýar (Бенца, 2008; Харченко, Родонежская, 2003).

Ýiti appendisitlerde ehosurat aýdyň görünýär. Haçan-da appendiks atipiki, retrosekal ýerleşen ýagdaýynda, onuň ehografiki alamatlary çäklidir.

USB-de ol süýnmek görnüşli şekili, aýdyň tapawutly gatlaklary bilen görünýär (2-nji surat).

2-nji surat. Suratda diametri 8 mm we ondan ýokary bolup, onuň boşlugynda kiçi kopralitler bildirýär. Gurçuk görnüşli çykyndy alawlama alamatly kähalatlar da kiçi çanaklykda erkin suwuklyk bellenilýär

Geçirilen barlaglarda urologik keselleriň anyklanylyşy ýokary boldy. Şu barlaglaryň çäginde anyklanylan keseller barada giňişleýin durup geçmegiň zerurlygy ýok, emma aşakdaky anyklanylan keselleriň sanawy bilen tanyşdyrsak ýerlikli bolar: gidronefroz – 4; piýeloektaziýa – 22; uretrogidronefroz – 2; böwregiň ikilenmesi – 6; «nal» görnüşli böwregiň deformasiýasy – 2; böwregiň kistoz displaziýasy – 7; böwregiň distopiýasy – 3. Bu çagalara urolog lukmanynyň gözegçiliginde bolmagy maslahat berlip, öýlerine goýberildi. Beýleki goşmaça barlaga we bejergä mätäç çagalar ýöriteleşdirilen hassahanalara geçirildi.

Şeýlelikde, abdominalgiýa özüniň gelip çykyşy we patofiziologiki aýratynlygy bilen tapawutlanýar. Çagajygyň içindäki dürli hasiýetli agyry aýratyn üns bermekligi talap edýär. Bejeriş taktikasyny dogry we çalt çözmek, abdolimal agyrylarda gaýragoýulmasyz çäreleri wagtynda geçirmekde, lukmanlardan aýratyn jogapkärligi talap edýär. Şu günki gozgalan mesele multidissiplinar häsiýete eýedir we pediatriýň ýa-da maşgala lukmanynyň, çaga gastroenterologynyň, çaga hirurgynyň, çaga ginekologynyň, çaga psihologynyň we beýleki hünärmenleriň özara düşünişip işlemegini talap edýär.

EDEBIÝAT

1. Бенца Т.М. Синдром абдоминальной боли в практике врача-терапевта // Новости медицины и фармации. – № 239, – 2008. – С. 23-27.
2. Детская ультразвуковая диагностика под ред. М.И. Пыкова, К.В. Ватолина. – М.: Видар, 2001. С. 470-492.
3. Харченко Н.В., Родонежская У.В. Абдоминальная боль в практике гастроэнтеролога // Журнал практического лекаря. – 2003. – № 4. – С. 8-12.
4. Щупелькова Ю.О., Драпкина О.М., Ивашкин В.Т. Абдоминальный болевой синдром // Российский журнал гастроэнтерологии, гепатологии, колопроктологии. – № 4, – 2002. – С. 8-15.